

VASILE PÂRVAN, FONDATOR AL ȘCOLII ROMÂNEȘTI DE ARHEOLOGIE

de VASILE BORONEANȚ

**Profesorul contemporan dacă e de
fapt un om superior, nu mai e astăzi
un înfalbil profet de sentințe reve-
late ci un prospector ***

Ori de câte ori vocația pentru problemele de arheologie a prilejuit să fim aproape de cei care i-au fost în preajmă, l-au cunoscut, l-au auzit vorbind pe Vasile Pârvan, aceeași întrebare o adresam Vorbiți-ne ceva despre maestru. Și noi, cei din generația mijlocie, ascultam cu luare aminte fiecare slovă a interlocutorului. Admirația contemporanilor și a noastră este justificată pentru că ceea ce a realizat în viața sa scurtă, în condițiile material-istorice ale epocii sale, nu știm cine și în care țară a realizat mai mult pentru o disciplină nouă cum era arheologia.

Fără a fi lipsit de înaintași iluștri, dacă este să menționăm numai pe Al. Bolliac, Al. Odobescu, Gr. Tocilescu, Vasile Pârvan apare ca cel mai de seamă părinte al cercetării arheologice din țara noastră.

Lipsa unei cercetări științifice organizate, a unui muzeu sau a unei instituții specializate îl determină încă din 1906, când era la studii la Berlin, să se gîndească la necesitatea organizării unei școli arheologice românești care prin dezvelirea sistematică a urmelor trecutului să cîștige sprijinul autorităților și a publicului. Pune problema antrenării cercetării arheologice din țara noastră pe făgașul pornit de cercetarea contemporană.

După întoarcerea în țară, pe lângă catedra de istorie veche, epigrafie și antichități greco-romane și Muzeul Național de antichități atrage un număr de colaboratori pe care îl îndrumă și cu care pornește marea campanie de explorare și valorificare științifică a antichităților din toate epocile.

Un adevărat program de lucru intitulat *Probleme de arheologie în România*, publică în 1921 în gazeta Transilvania și apoi în tiparul tipografiei Arhiedcezane. Cîțiva ani mai târziu este tradus și publicat și în engleză (în *Art and Archaeology* 21.1.1926).

Judecînd epoca în care a fost elaborat, acest plan este magistral și putea fi invidiat de cercetarea din orice țară, chiar din cele cu bogate tradiții cultural-științifice.

* *Idei și forme istorice*, pag. 13. București 1910 — Editura Leftea.

Se compune din patru capitole: A. organizare, B. cercetare, C. sinteză și D. popularizare. Capitolul „organizare” începe prin a critica orînduirea de stat pentru lipsa de sprijin în efectuarea cercetărilor, valorificarea și conservarea antichităților. Preconiza ca organizarea să se facă prin mai multe instituții enumerîndu-le în ordinea importanței: Un institut de arheologie, care să se ocupe de săpături, cercetări de teren, *statistici*, descrieri de monumente și colecții, hărți arheologice, planuri topografice, arhive fotografice și diferite serii de publicații; Un muzeu național unic, pe secții, din care să nu lipsească nici reprezentarea naționalităților conlocuitoare; Un muzeu etnografic național și comparativ cu materiale caracteristice poporului român și al naționalităților conlocuitoare; Un muzeu de artă industrială, din care, la fel, să nu lipsească naționalitățile conlocuitoare; O serie de muzee regionale de caracter mixt (cu secții de istorie, artă, etnografie etc.); O comisie centrală ajutată de comisii regionale, pentru apărarea și conservarea monumentelor istorice.

De asemenea, se ocupă și de restul comisiei monumentelor istorice, care să fie dotată cu fonduri și personal specializat în vederea reconstituirii și conservării monumentelor după ce cercetarea arheologică s-a efectuat.

Cercetarea să se efectueze prin explorare, prin săpături și în obiective din toate epocile, care să ducă la întocmirea unui repertoriu și a unei hărți în care să fie cuprinse toate urmele trecutului de pe cuprinsul țării. Valorificarea colecțiilor particulare este un alt deziderat al său. Sesizează și câteva din cele mai importante probleme ale cercetării arheologice ca originea culturilor istorice din mileniiile III, II, I î.e.n. a romanității și a formării poporului român.

Sinteza. În cadrul acestei probleme scoate în evidență importanța cercetărilor arheologice de la noi, a lucrărilor de sinteză pentru evoluția culturii naționale și europene. Schițează principalele compartimente în care erau necesare sinteze: neolitic, epoca metalelor, a culturii grecești, ilire, daco-romane, formarea poporului român, creștinismul etc.

Popularizarea este socotită ca o problemă deosebit de importantă, subliniind că nu este de ajuns să se dea publicații frumos ilustrate, rezumînd cercetări de erudiție a specialiștilor din diferite domenii, ci vor trebui alcătuite călăuze generale, regionale, de muzee, de muzee în aer liber, colecții ieftine de fotografii alb-negru și în culori, ateliere de mulaje, manuale, monografiile populare și pentru intelectuali, colecții arheologice speciale pentru școlile de toate gradele păstrînd caracterul specific al locului unde se află școala.

Vasile Pârvan a fost primul dintre arheologii români care a înțeles că nu poate fi vorba despre dezvoltarea normală a gustului pentru arheologie dacă nu este cineva care să-l cultive, că arheologia nu poate propăși fără a fi cunoscută, explicată și înțeleasă. În continuare sînt discutate probleme specifice fiecărei provincii.

Am redat pe scurt ideile de bază ale acestei lucrări pentru a arăta cît de înaintată era concepția sa și cît de actuală este încă.

La 27 aprilie 1927, în Cuvîntul înainte al primului număr al revis-

stei „Dacia”, al cărui fondator și director a fost, vorbește din nou despre aceste probleme, cu regretul de a nu le fi văzut încă împlinite, subliniind încă o dată rolul cercetării și publicării datelor obținute pentru înțelegerea evoluției istorice a acestor ținuturi în cadrul continentului.

Am pomenit numai lucrări publicate în care Vasile Pârvan se referă în mod expres la probleme de arheologie pentru a pune în evidență rolul pe care l-a avut asupra dezvoltării acestei științe în țara noastră. O imagine completă asupra întregii sale concepții ne-o putem forma numai urmărindu-l pas cu pas de-a lungul operelor sale.

A fost un adevărat prospector al cercetărilor arheologice, pătruns de o înaltă conștiință civică, de o ireproșabilă ținută științifică. A înțeles cel dintâi că nu este suficient să existe numeroase și impunătoare monumente, ci ele trebuie cercetate și publicate, puse în valoare. De aceea, prima sa grijă a fost să strângă în jurul Muzeului Național de antichități, a catedrei pe care o deținea la Universitate, a revistei „Dacia”, o serie de elemente cu interes și pricepere, pe care să le formeze. În rândul acestora se numărau și elemente aparținând naționalităților conlocuitoare. Prin crearea în 1924, cu ajutorul lui N. Iorga, a Școlii Române din Roma, a unor burse în străinătate, s-a străduit să le dea o înaltă calificare și în același timp să scoată această știință, prin ei, în lumina confruntărilor și emulației europene. Le-a creat cîmp de exprimare în paginile revistelor „Ephemeris Dacoromana” (Anuar al Școlii Române din Roma), „Diplomatarium Italicum” (pentru documentele din arhivele Italiei) și „Dacia” (pentru publicarea studiilor privind cercetările din țară), pe care le înființează în acest scop.

Ca director al revistei „Dacia”, prin Cuvîntul înainte din primul număr își consfințește misiunea sa de profesor șef de școală, în care discipolii își expun nestingerit ideile, lăsînd libertatea exprimării propriei personalități.

A fost un strălucit profesor, și-a căutat elevii ca pe niște pietre rare „Ca Diogenes din Sinope, profesorul contemporan are a căuta în școală și în lumea largă, cu lampa aprinsă și ziua și noaptea, oameni, oameni întregi, numai în care pîlpîie flacăra ideii” (Idei și forme istorice p. 13). Calitățile sale de profesor sînt atestate unanim de fapte, de elevii săi, ca și de cei ce l-au auzit vorbind fie și numai o dată.

Vasile Pârvan a vrut să arate contemporaneității că cercetarea trecutului este o datorie patriotică, un act de demnitate și a arătat că educarea poporului, scoaterea sa la lumină nu se poate face fără includerea în programele școlilor, a instituțiilor specializate de cultură și educație, a acestor date. Că nu este nevoie numai de întocmirea unor monografii savante, ci și de monografii și documentații elocvente alcătuite pe înțelesul tuturor. A văzut în Institutul arheologic, în Muzeul Național, în muzeele regionale, instrumente de cultură și educație națională. A conceput fenomenul arheologic ca pe un act de cultură.

Una dintre ideile sale cele mai de seamă este aceea a studierii datelor arheologice conjugate din mai multe unghiuri de concluzionări

pe baza cercetărilor obținute de mai multe discipline fiind astfel un precursor al cercetării multidisciplinare din zilele noastre. De asemenea, vorbește pentru prima dată la noi în țară de folosirea statisticii în arheologie, metodă acum curent folosită, dar spre regretul nostru nu ca urmare a îndemmurilor sale ci ca o metodă importată.

Arheolog de epocă greco-romană nu a neglijat nici cercetarea preistoriei, a perioadei formării poporului român, feudală, modernă sau contemporană. Nici o categorie de monumente, indiferent de epoca căreia îi aparține, nu a scăpat judecății sale lucide și competente.

Vasile Pârvan a fost un exemplu viu pentru elevii și contemporanii săi, pentru că ideile formulate își găsesc materializarea în cele 145 de lucrări publicate, mai ales în cele de sinteză. Nici una din lucrările sale nu este de conținut tehnicist desprins de contextul istoric al problemei. În tot ceea ce a scris a scos în evidență cu măiestrie și culoare specificul vieții ținuturilor noastre în contextul populațiilor înconjurătoare. A trăit odată cu fiecare descoperire epoca, perioada istorică. A înțeles să o mobileze cu gânduri și judecăți, să reconstituie viu spiritul veacurilor apuse, să le redea contemporaneității cât mai aproape de măreția sau tristețea de odinioară. Nu a văzut în arheologie o disciplină în sine ci una istorică, utilă colectivității. A fost un clarvăzător, și dacă o bună parte din părerile sale privind arheologia nu le-a văzut realizate în scurta sa viață, au fost realizate de către elevii săi, de către generațiile educate de aceștia.

Preluarea cercetării arheologice de către stat a fost unul din dezideratele sale majore, ca și înființarea Institutului arheologic și a Muzeului Național, dar au fost înfăptuite abia în anii de după 23 August 1944, prin intermediul Academiei Române reorganizate și apoi prin Academia de Științe Sociale și Politice.

Fără îndoială, în activitatea și opera lui Vasile Pârvan ca arheolog sînt și părți sau aspecte care astăzi au fost depășite de evoluția cercetării sau de transformările social-politice de pe teritoriul patriei noastre. Vasile Pârvan însă nu trebuie desprins de epoca în care a trăit, de mediul, de ambianța în care și-a format și desăvîrșit personalitatea.

Cercetînd viața și opera sa după cei 90 de ani scurși de la naștere, cu ochii cu care el însuși propunea să privim rosturile și înfăptuirile arheologiei, Vasile Pârvan ne apare ca prim inițiator sau organizator a aproape tuturor domeniilor de manifestare ale arheologiei, ca neobosit și scrupulos cercetător, ca neîntrecut realizator de lucrări și sinteze, pentru savantul erudit și omul de rînd blajin și setos de cunoaștere.

În toate manifestările sale a fost înainte de toate un umanist, un gînditor de mare viziune, erudiție și ținută. Privind înapoi peste decenii, Vasile Pârvan ne apare ca un uriaș copac încărcat de roade care odată căzute în fertilul ogor al spiritualității poporului nostru, a făcut să răsară și să crească generațiile noi. De aceea credem că se cuvine și acum să plecăm frunțile noastre în fața memoriei sale și să-i aducem prinosul de stimă și recunoștință.

VASILE PÂRVAN, FONDATEUR DE L'ÉCOLE ROUMAINE D'ARCHÉOLOGIE**R é s u m é**

L'auteur évoque les moments les plus importants de l'activité de V. Pârvan qui ont représentés d'ailleurs les actes de naissance de la recherche archeologique de notre pays de ses institutions. Il montre le rôle dont l'aeu dans la création de la recherche et la fondation des publications pour la valorification scientifique des monuments du passé, en vu de la propagande et leur popularisation dans notre pays et dans l'étrangère. On souligne l'appart prise par V. Pârvan au patrimoine de la science et de la culture universale comme personnalité de grand humaniste et penseur visionnaire.